

BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
İNSAN VE TOPLUMBİLİMLERİ FAKÜLTESİ

TARİH
(2025 - 2026) Ders Bilgi Formu

Ders Adı	Kodu	Yarıyıl	T+U Saat	AKTS	Z / S
Osmanlı Tarih Yazıcılığı ve Osmanlı Tarihçileri	TAR203	3	3 + 0	5,0	Zorunlu
Birim Bölüm	Tarih - Lisans (Yüz yüze)				
Amaç	Bu dersin amacı, Osmanlı tarih yazıcılığının gelişimini dönemlere göre inceleyerek öğrencilerin tarihî metinleri analiz edebilme yeteneğini kazanmalarını sağlamaktır. Osmanlı kronikleri, vakanüvis eserleri ve resmî tarih anlatıları üzerinden tarih yazımının işlevi ve ideolojik yönü değerlendirilir. Öğrenciler, tarihçilerin sosyal kimlikleri, entelektüel çevreleri ve metin üretim biçimleri hakkında bilgi sahibi olur. Ders aynı zamanda Osmanlı tarihçiliği ile klasik İslam ve Batı tarih yazımı arasında karşılaştırmalı bir perspektif kazandırmayı hedefler. Böylece öğrenciler, tarih yazımının sadece geçmişî kaydetme değil, aynı zamanda anlamlandırma ve meşrulaştırma süreci olduğunu kavrarlar.				
Ders İçeriği	Bu ders, Osmanlı tarih yazımının gelişimini kronolojik ve tematik olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Osmanlı tarihçiliği, İslam tarih yazıcılığı geleneğiyle sıkı bağlar kurarak başlamıştır. İlk Osmanlı kronikleri, devletin kuruluşunu meşrulaştırma amacı taşıyan metinlerdir. Aşıkpaşazade, erken dönem Osmanlı tarihçiliğinin en bilinen isimlerinden biridir. Eserinde efsanevi anlatılar ile tarihsel gerçeklik iç içe geçmiştir. Neşri'nin "Kitab-ı Cihan-nüma"sı, Osmanlı'nın kuruluş dönemine dair önemli bilgiler sunar. Osmanlı tarihçileri genellikle saraya ya da belli zümrelere bağlı olarak eserlerini üretmişlerdir. Tarih yazımında meşruiyet sağlama ve ideolojik yönlendirme sıkça görülür. 15. ve 16. yüzyıllarda Osmanlı tarihçiliği klasik İslam tarihçiliğiyle daha fazla sentezlenmiştir. Kemalpaşazâde'nin "Tevârih-i Âl-i Osman" adlı eseri dönemin tarih yazımına örnek teşkil eder. Bu dönemde tarih yazımı, hem Arapça hem de Osmanlı Türkçesiyle yapılmaktaydı. Saray tarihçiliği kavramı bu dönemde belirginleşmeye başlar. Selânikî Mustafa Efendi, 16. yüzyıl sonlarının önemli bir gözlemci tarihçisidir. Tarih yazımı sadece geçmişin anlatımı değil, aynı zamanda güncel olaylara tepkiydi. Naîmâ, ilk resmî Osmanlı vakanüvisi olarak tarih yazıcılığında yeni bir dönemi temsil eder. Vakanüvislik kurumu, tarihçiliğin kurumsallaşmasını sağlamıştır. Vakanüvisler, devlet görevlisi olarak olayları kaydetmişlerdir. Bu durum, tarih yazımına resmîyet kazandırmakla birlikte tarafsızlığı tartışmalı hâle getirmiştir. 18. yüzyılda Osmanlı tarih yazıcılığı, Batı etkileriyle yeni biçimler almaya başlamıştır. Ahmed Cevdet Paşa, hem tarihçi hem de devlet adamı kimliğiyle öne çıkar. Cevdet Paşa'nın "Tarih-i Cevdet" adlı eseri, modern tarih yazımının izlerini taşır. Bu eser, hem bilgi aktarımı hem de eğitici-ahlaki mesajlar içerir. Tanzimat dönemiyle birlikte tarih yazıcılığı, yeni ideolojik ve metodolojik açılımlar yaşamıştır. Matbaanın yaygınlaşmasıyla tarih eserlerinin dolaşımı artmıştır. Tarih yazımı, sadece elit çevrelere değil, halk kitlelerine de ulaşmaya başlamıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında tarihçilikte belgelere dayalı yazım artmıştır. Arşivcilik, modern tarihçiliğin temel araçlarından biri hâline gelmiştir. Bu dönemde Batılı tarih yazım metotları Osmanlı tarihçilerine etki etmeye başlamıştır. Osmanlı'da tarih yazımı sadece siyasî olaylarla sınırlı kalmamış, kültür ve toplum tarihine de yönelmiştir. Tarihçiler, sadece devlet merkezî değil, toplumsal dönüşümleri de ele almaya başlamışlardır. Kadınların ve alt sınıfların tarih içindeki yerini ele alan yaklaşımlar ise daha çok Cumhuriyet döneminde gelişmiştir. Ancak 19. yüzyıl sonlarında bile Osmanlı tarihçiliği geleneksel tarih anlayışına büyük ölçüde bağlı kalmıştır. Osmanlı'nın son döneminde tarih yazımı, milliyetçi ve ideolojik bakış açılarıyla şekillenmeye başlamıştır. II. Abdülhamid dönemi tarihçiliğinde Osmanlılık kimliğini pekiştirme amacı öne çıkmıştır. Tarih kitapları, mekteplerde ders aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Resmî tarih anlatısı ile bireysel tarih yorumları arasında ayrımlar ortaya çıkmıştır. Osmanlı tarihçileri sadece metin yazmakla kalmamış, aynı zamanda müverrih, diplomat ve bürokrat olmuşlardır. Tarih yazımında anlatı teknikleri, üslup ve kaynak kullanımı farklılıklar göstermiştir. Tarihçiliğin şekillenmesinde sultanların ve yüksek bürokrasinin yönlendirici etkisi büyüktür. Tarih yazımı, geçmişî inşa etme ve meşrulaştırma işlevi taşımıştır. Ders kapsamında belli başlı tarihçilerin eserleri metin çözümlemeleriyle incelenecektir. Öğrenciler, tarih yazımı türlerini (kronik, vakanüvislik, biyografi, otobiyografi vs.) karşılaştırmalı olarak öğrenecektir. Eleştirel tarih okuma becerileri geliştirilecek ve tarihçiliğin ideolojik yönleri sorgulanacaktır. Osmanlı tarihçiliği ile Avrupa tarihçiliği arasındaki farklar tartışılacaktır. Ders kapsamında özgün tarih metinleri okunarak kaynak çözümleme pratiği yapılacaktır. Ayrıca, tarih yazımının edebî yönü ve retorik teknikleri de değerlendirilecektir. Öğrenciler, dönemsel farklılıkları dikkate alarak tarihçiliğin değişimini takip edecektir. Arşivbelgeleri ve resmi kayıtların tarih yazımındaki yeri örneklerle gösterilecektir. Ders sonunda öğrenciler, Osmanlı tarihçiliğine dair temel kavramlara ve yazarlara hâkim olacaktır. Böylece tarih yazımının sadece bilgi aktaran değil, şekillendiren ve yönlendiren bir alan olduğu anlaşılabacaktır.				
Ders Veren	Dr. Öğr. Üyesi Ali KARAHAN				

Ders Kaynakları	KAYNAKLAR, .. Ahmed Cevdet Paşa – Târîh-i Cevdet, Ahmet Lütfi Efendi – Vak'anüvis Târihi, Âli Mustafa Efendi – Kûnhü'l-Ahbâr, Anonim – Tevârîh-i Âl-i Osmân, Aşıkpaşazâde – Tevârîh-i Âl-i Osmân, Atâ Bey– Atâ Tarihi, Celâlzâde Mustafa – Tabakâtü'l-Memâlik ve Derecâtü'l-Mesâlik, Çelebizâde Asım – Târih-i Asım, Çeşmizâde Tarihi – (Çeşmizâde Mehmed), Defterdar Sarı Mehmed Paşa – Zübde-i Vekayîât, Dervîş Ahmed (Âşık Ahmed) – Menâkıbnâme-i Sultan Murâd, Ebubekir Ratib Efendi – Sefâretnâme-i Vıyana, Esad Efendi – Esad Efendi Tarihi, Halil Nûri Bey– Netâyıcı'l-Vukûât, Hasan Beyzâde – Târîh-i Hasan Beyzâde, Hezarfen Hüseyin Efendi – Telhîsü'l-Beyân fî Kavânîn-i Âl-i Osmân, Hoca Sadeddin – Tâcü't-Tevârîh, İbn Kemal (Kemalpaşazâde) – Osmanlı Tarihi, İdris-i Bitlisî – Heşt Bihişt, Kânûnî Vekayinâmesi (Anonim), Kâtib Çelebi – Fezleke, Kemalpaşazâde – Tevârîh-i Âl-i Osmân, Lütfi Paşa – Tevârîh-i Âl-i Osmân, Mehmed Es'ad Efendi – Üss-i Zafer, Mehmed Halife – Gülşen-i Vekayî, Mehmed Râşid – Râşid Târihi (İkinci), Mehmed Şevket – Tarihi-i Şevket, Mustafa Nuri Paşa – Netâyıcı'l-Vukûât, Naîmâ – Târîh-i Naîmâ, Neşrî – Kitâb-ı Cihannümâ, Nişancı Mehmed Paşa – Tarihi-i Nişancı Paşa, Nuri Efendi – Mir'âtü'l-Vakâyı, Oruç Bey– Oruç Bey Tarihi, Peçevi İbrahim Efendi – Peçevi Tarihi, Pertev Paşa – Vekayinâme, Râşid Mehmed – Târîh-i Râşid, Rûhî Çelebi – Târîh-i Rûhî, Saçaklızâde Mehmed – Târîh-i Saçaklızâde, Selânikî Mustafa – Târîh-i Selânikî, Silahdar Fındıklılı Mehmed Ağa – Nusretnâme, Solakzâde Mehmed Hemdemî – Târih-i Solakzâde, Subhî Mehmed Efendi – Târîh-i Subhî, Süleyman İzzî – Târîh-i İzzî, Şükrullah – Behçetü't-Tevârîh, Tursun Bey– Târîh-i Ebû'l-Feth, Vâsîf Mehmed – Mehâsinü'l-Âsâr ve Hakaikü'l-Ahbâr, Vecîhî Hasan Efendi – Tarihi-i Vecihi, Yirmisekiz Mehmed Çelebi – Sefâretnâme, Zâkirzâde Ahmed Efendi – Zâkirzâde Târihi, Zübde-i Vekayî – (Anonim), .. ÇALIŞMA ESERLER, .. Abdülkadir Özcan – Osmanlı Tarihçiliğinde Naîmâ ve Kaynakları, Ahmet Yaşar Ocak – Türkler, Tarih Yazımı ve Oryantalizm, Ali Ahmetbeyoğlu – Osmanlı Tarihçiliğinde Subhî ve Eseri, Ali Birinci – Osmanlı Tarihçiliği ve Tarihçileri, Aydın Usta – Osmanlı Tarih yazımında Vakanüvislik, Carter V. Findley – Bureaucratic Reform in the Ottoman Empire: The Sublime Porte, 1789–1922, F. Babinger – Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke, Fatih Yeşil – Osmanlı Düşünce Dünyasında Tarih ve Tarihçilik, Feridun M. Emecen – Osmanlı Klasik Çağında Tarih Yazımı, Halil İnalçık – Osmanlı Tarihçiliği ve Kaynakları, İsmail E. Erünsal – Osmanlılarda Tarih Yazıcılığı ve Kütüphaneler, M. Fatih Köksal – Osmanlı Tarihçiliğinde Aşıkpaşazâde, Mehmet İpşirli – Osmanlı Tarihçiliği Üzerine Makaleler, Mustafa Güler – Osmanlı'da Resmî Tarih Yazımı: Vakanüvisler, Necdet Öztürk – Osmanlı Tarih Yazıcılığı: 15. ve 16. Yüzyıllar, Serkan Yazıcı – Osmanlı Kroniklerinde Anlatı Teknikleri, Suraiya Faroqhi – Approaching Ottoman History: An Introduction to the Sources, Süleyman Beyoğlu – Osmanlı Vakanüvisleri ve Eserleri, Turan Gökçe – Osmanlı Tarih Yazıcılığında Anlatı ve Gerçeklik, Zeynep Tarım Ertuğ – Osmanlı Kronikleri Üzerine Bir İnceleme
-----------------	---

Hafta	Konu
1	Tarih Yazımı Nedir? Osmanlı Tarih Yazıcılığının Genel Özellikleri
2	İslam Tarih Yazıcılığı Geleneği Ve Osmanlı'ya Etkisi
3	II. Murad Dönemine Kadar Osmanlı Tarihi Kaynakları
4	II. Mehmed Dönemi Osmanlı Tarihi Kaynakları
5	II. Bayezid Osmanlı Tarihi Kaynakları
6	XVI. Yüzyıl Osmanlı Tarihi Kaynakları
7	XVII. Yüzyıl Vakanüvis Tarihleri
8	Ara Sınav
9	18. Yüzyılın İlk Yansı Vakanüvis Tarihleri
10	18. Yüzyılın İlk Yansı Özel Tarihler
11	18. Yüzyılın İkinci Yansı Vakanüvis Tarihleri
12	18. Yüzyılın İkinci Yansı Özel Tarihler
13	19. Yüzyılda Modernleşme Ve Tarih Yazıcılığı
14	Osmanlı Tarihçiliğinde Kaynaklar Ve Belgeler
15	Osmanlı Tarihçiliği İle Avrupa Tarihçiliğinin Karşılaştırılması
16	Yarıyıl Sonu Sınavı

Ders İş Yüğü	Çalışma Türü / Öğretim Metotlar	Süresi (Saat)	Sayısı
Dinleme ve anlamlandırma	Ders	14	3
Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme	Tartışmalı Ders	14	3
Önceden planlanmış özel beceriler	Problem Çözme	14	2
Dinleme ve anlamlandırma, gözlem/durumları işleme, eleştirel düşünme, soru geliştirme, takım çalışması	Beyin Fırtınası	12	1
Ara Sınav 1		1	1
Kısa Sınav 1		1	1
Final		1	1
Ders İş Yüğü:		127	
AKTS (Ders İş Yüğü / 25.5):		4,98	

Program Çıktıları

1	Tarihi olayları anlamak için kronolojinin ve salt anlatının yeterli olmayacağını, farklı bilim dallarının sağlayacağı imkânlardan yararlanmak gerektiğinin farkına varmıştır.
2	Alanıyla ilgili yapılmış herhangi bir araştırmanın özgün ve bilimsel yeterlilikte bir çalışma olup olmadığı tayin edebilir.
3	Tarih disiplini ile ilgili konularda uzman ya da bilgisi olmayan dinleyicileri bilgilendirir, onlara elde ettiği bulgularla ilgili düşüncelerini açık bir biçimde yazılı ve sözlü olarak ifade eder.
4	Sosyal bilimlerin sağladığı metodolojik ve kuramsal imkanları kullanarak tetkik, tahlil ve teşhis yapabilme yeteneğine sahiptir.
5	Sahasıyla ilgi çalışmaları yetkin bir şekilde ve inisiyatif kullanarak yapabilir.
6	Araştırmaları esnasında karşılaşılabileceği engelleri nasıl aşacağını bilir ve çözümleri uygular.
7	Çalışmaları sırasında bilimsel ahlaki değerleri bir an olsun unutmadan, bunlara sadık kalır.
8	Tarihçinin sürekli çalışması ve sahasıyla ilgili yayınları takip etmesi gerektiğini bilir. Bunları takip ederken, yeni gelişmelerden ve varılan bilimsel sonuçlardan haberdar olur. Bu sayede bilimsel heyecanını sürekli canlı tutar ve akademik körelmeye maruz kalmaz.
9	Çalışmalarının sonuçlarının sadece meslektaşlarına değil, çeşitli toplumsal kesimlere de ulaşmasını sağlar.
10	Ülkenin kültürel, medeni ve millî varlığının gelişmesi için bu sonuçları azami ölçüde kullanır.
11	Bir sosyal bilimci olduğunun farkında olarak toplumla bağlarını hem mesleki, hem de insani anlamda güçlü tutar.
12	Kaynak dillerini bilir. Tarih alanında yapılmış güncel araştırmaları takip ederek yeterli düzeyde anlayabilir ve meslektaşları ile iletişim kurabilecek düzeyde yabancı dil bilgisine sahip olmayı amaç edinir.
13	Tarih alanının gerektirdiği bilgisayar yazılımı ve donanımı bilgisine sahiptir; bilişim ve iletişim teknolojilerini kullanır.
14	Tarih metodolojisini kullanarak, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, yorumlama ve sentez yapma becerilerine sahiptir ve alanıyla ilgili çalışmaları bağımsız veya ortak çalışma olarak yürütebilir.

Ders Öğrenme Çıktısı - Program Çıktıları (1 -5 Puan Aralığı)

Ders Öğrenme Çıktısı	PÇ 1	PÇ 2	PÇ 3	PÇ 4	PÇ 5	PÇ 6	PÇ 7	PÇ 8	PÇ 9	PÇ 10	PÇ 11	PÇ 12	PÇ 13	PÇ 14
Osmanlı tarih yazıcılığının gelişim sürecini analiz edebilme	3	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	3	5	4
Önde gelen Osmanlı tarihçilerini tanıma ve eserlerini yorumlayabilme	5	4	5	4	5	4	5	3	5	4	5	4	5	4
Osmanlı tarih metinlerini kaynak olarak kullanabilme becerisi kazanma	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4
Osmanlı tarih yazıcılığının ideolojik ve siyasi işlevlerini kavrayabilme	5	3	4	3	4	3	4	5	4	5	4	5	4	5
Tarih yazıcılığı bağlamında Osmanlı'nın entelektüel ve kültürel dünyasını anlayabilme	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5	4	5
Ortalama Değer	4,4	4	4,6	4	4,6	4	4,6	4,2	4,6	4,4	4,6	4,2	4,6	4,4

<https://ebs.bilecik.edu.tr/pdf/dersbilgigetir/398051>